
Türkiye’de Okul Tasarımı ve Estetiği: Tespitler, Eğilimler, İlkeler, Öneriler

Haziran 2019

ÖNCÜ
YÖNETİCİLER
LEADING PRINCIPALS

Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları: 4
Rapor: 2

**Türkiye’de Okul Tasarımı ve Estetiği:
Tespitler, Eğilimler, İlkeler, Öneriler**

1. Basım, İstanbul, Haziran 2019
ISBN: 978-605-67030-2-7

Yazarlar

Doç. Dr. İbrahim Hakan KARATAŞ
Dr. Öğr. Üyesi Adem YAMAN
V. Metin BAYRAK

Katkıda Bulunanlar

Doç. Dr. Yeşim Güleç ASLAN, Dr. Öğr. Üyesi Murat BÜLBÜL,
Dr. Öğr. Üyesi Emine AYYILDIZ, Dr. Öğr. Üyesi Göksun
AKYÜREK ALTÜRK, Dr. Öğr. Üyesi B. Ece ŞAHİN, Araş. Gör.
Feride ÖKSÜZ GÜL

Kapak Tasarımı ve İç Düzenleme
Ahmet KARATAŞ

Baskı Cilt

Limit Ofset (Sertifika No: 28397)
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi ZA-13
Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 567 4535

Bu yayının bütün hakları Öncü Okul Yöneticileri Derneğine aittir. Kaynak göstermek şartıyla eserin tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı serbesttir.

Atıf

Karataş, İ. H., Yaman, A. & Bayrak, V. M. **Türkiye’de okul tasarımı ve estetiği: tespitler, eğilimler, ilkeler, öneriler.** İstanbul: Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları.

Kütüphane Bilgi Kartı

Karataş, İbrahim Hakan; Yaman, Adem; Bayrak, Vedat Metin.
Türkiye’de Okul Tasarımı ve Estetiği: Tespitler, Eğilimler,
İlkeler, Öneriler
1. Basım, 12 s., 176x250 mm
Kaynakça var izin yok.
ISBN: 978-605-67030-2-7
1. Okul yöneticiler, 2. Meslekleşme, 3. 2023 Eğitim Vizyonu

Öncü Okul Yöneticileri Derneği

Sertifika Numarası: 71512

Adres: Murat Reis Mahallesi Teyyareci Muammer Sokak

No: 10/2, Üsküdar – İSTANBUL

Tel: (0216) 342 83 83 - (0505) 019 70 59

E-posta: oncuyoneticiler@gmail.com

Web: www.oncuyoneticiler.com

.....

Bu Politika Notu, 27-28 Haziran 2019'da İstanbul'da gerçekleştirilen Okul Tasarımı ve Estetiği ana temalı Uluslararası Okul Yöneticileri Konferansında (ISPC2019) hazırlanmıştır. Konferans süresince okul tasarımı ve estetiği üzerine yapılan tartışmalar çerçevesinde dile getirilen eğitim yapıları ile ilgili sorunlar, ihtiyaçlar ve eğilimler doğrultusunda öne çıkan görüşleri kapsamaktadır. Politika Notunun amacı, Türkiye'de eğitim yapılarının mimari nitelikleri, estetiği, güvenliği, erişilebilirliği, gelecek perspektifi bakımından durumu, öğrenme-öğretme süreçlerine uyumluluğu gibi değişkenler açısından değerlendirilmesi ile politika yapıcılara, uygulayıcılara, araştırmacılara, yapı üretim süreçlerindeki aktörlere yönelik içerik geliştirmek ve üretilen içerikleri kamusallaştırmaktır.

.....

Politika Notu; Türkiye'de eğitim yapılarına dört ana başlık altında bakmayı amaçlamaktadır:

A. *Tespitler*

B. *Eğilimler*

C. *İlkeler*

D. *Öneriler*

Tespitler

1. Modern ulus devletin kaçınılmaz bir sonucu olan kitlesel zorunlu eğitim sisteminin orta ve uzun erimdeki tek tipleştirici yapısına uygun olarak eğitim yapıları da bu amacı gerçekleştirecek biçimde benzer tipte yapılar olarak üretilmiş, okul binaları devlet bürokrasisinin işlediği diğer kamu binalarından farklılaşmamıştır. Bu bağlamda büyük, idari makam odaları ve eğitsel içerikle zenginleştirilmeyen okul koridorları çarpıcı örneklerdendir. Bu durum genel olarak eğitim yapılarının toplum tarafından yabancı, uzak ve soğuk mekanlar olarak algılanmasına yol açmıştır.
2. Türkiye’de modern eğitimin başladığı Tanzimat’tan itibaren ve Cumhuriyet tarihi boyunca eğitimin bireyleri bir meslek ve diploma sahibi yapma gibi araçsal yönü öne çıktığı için eğitim yapıları da bu işleve uygun olarak üretilmiştir.
3. Kitlesel eğitimin uygun maliyette sunulması hedefiyle okul binalarının üretiminde, eğitimsel gereksinimlerin ve mekânsal niteliğin önemi göz ardı edilerek yalnızca gereken hacmin sunulması önemli görülmüştür.
4. Eğitim yapıları, modern eğitim anlayışına ilişkin gereklilikler değerlendirilmeksizin geleneksel öğrenme-öğretme yaklaşımlarını sürdürülebilmek; din, devlet, toplum, birey arasındaki geleneksel ilişkiyi yeniden üretebilmek ve devam ettirebilmek amacıyla hiyerarşiyi ve statükoyu koruyacak biçim ve işlevsellikle üretilmişlerdir.
5. Hızlı ve plansız kentleşme, yönetim sorunları, rantiyeye gibi gerekçelerle eğitim yapıları için uygun konumda ve uygun büyüklükte yeteri kadar arazi tahsis edilememiş, tahsis edilenler de farklı amaçlarla kullanılmış, eğitim yapıları için ayrılan mekanlar oldukça küçülmüştür.
6. Bazı okullarda üst yönetim baskısı veya okul yöneticilerinin hatalı tercihleri sonucu, planlanandan çok daha fazla öğrenci alınmış;

bunun bir sonucu olarak sınıflarda öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliği kısıtlanmıştır. Ayrıca resim, müzik ve spor odaları gibi mekanlar dersliklere çevrilmiş ve öğrencilerin sanatsal ve sportif etkinlik olanakları neredeyse ortadan kalkmıştır.

7. Giderek metropolleşen kent yaşamında güvenlik açıkları oluşmuş, bu durum okul yapılarında da güvenliği öne çıkarmıştır. Okul duvarları yükseltilmiş, tel örgüler, kameralar vb önlemlerle eğitim yapıları kullanıcılar açısından olumsuz bir etki yaratan, davet edici olmaktan uzak bir görünüm almıştır.
8. Beceri ve tasarım atölyelerinin uygulamaya konulmasıyla yaparak yaşayarak öğrenme, kendi kendine öğrenme, birlikte öğrenme, beceri geliştirme, alet kullanma ve performans odaklı bir eğitim mekanı ihtiyacı artmıştır.
9. Davranışlıktan yapılandırmacılığa geçişte gereksinim duyulan yeni okul yapıları için işlevsel çeşitlilik ve uygun mekânsal olanakların sağlanması açısından bir değişim ve dönüşüm gerçekleşmemiştir.
10. Eğitim yapılarının üretilmesine, sürdürülmesine ve dönüştürülmesine ilişkin mevzuat; politika, uygulama, üretim ve yönetim süreçlerini kolaylaştıracak ve hızlandıracak işlevsellikte ve esneklikte değildir.
11. Eğitim yapıları ve mekanları; öğrenci, öğretmen, veli ve toplum üzerinde derin ve kalıcı psikolojik etkileri üzerine güçlü bilimsel araştırma ve raporlar ışığında üretilmemektedir.
12. Eğitim yapılarının, geleneksel olarak kabul gören okul tipolojisinin dışına çıkmadan, benzer mimari dil ve mekan kurgusuyla üretilmesine yönelik bir yaygın uygulama vardır.
13. Eğitim yapıları ve mekanlarının planlanması, tasarlanması, üretilmesi ve sürdürülmesi konusunda mimarlar, eğitim bilimciler, bürokratlar ve uygulamacılar arasında etkili bir iletişim, işbirliği, görev paylaşımı ve yönetim kültürü yerleşmemiştir.

14. Kentsel dönüşüm, deprem riski, yapı stoğunun revizyonu gibi gerekçelerle elden geçirilen eğitim yapılarının yeniden üretiminde yeni eğilimler ve ihtiyaçlar yeteri kadar göz önünde bulundurulmamaktadır.
15. Yeni okul binalarında bile, teslim alınmalarından kısa bir süre sonra kanalizasyon bağlantısı gibi en temel konularda sorunlar yaşanmakta, binaların teslim aşamasında yapılan denetimler yetersiz kalmaktadır.
16. Sınava dayalı rekabetçi eğitim sisteminin ve plansız kentleşmenin bir sonucu olarak okullar arası nitelik farkı, mahalle okulu kavramını yok etmiş, bu da öğrenci, veli ve mahallelinin okula bağlılığını zayıflatmıştır.
17. Eğitim yapılarının estetikten yoksun olduklarına dair yaygın bir kabul söz konusudur.
18. Kentsel alanların ya da birimlerin uzantısı olarak eğitim yapıları da özel gereksinimli bireylerin (öğrenciler,, öğretmenler, veliler...) erişimine yönelik yeterli altyapıya sahip değildir.
19. Eğitim yapılarının ıslak zeminlerinde ve iklimlendirme çözümlerinde hijyen sorunları yaşanmaktadır.
20. Bazı eğitim yapıları, mekansal açıdan sosyal etkileşimlere açık değildir ve doğal ya da kendiliğinden öğrenmenin araçlarından yoksundur.
21. Eğitim yapıları genel olarak güvenli yapılar değildir.
22. Eğitim yapıları, tıpkı kentler/imiz gibi kent mobilyalarına ya sahip değildir ya da bulunduğu mekanla bağlantısızdır.
23. Eğitim yapılarının kentsel alanlarla ve birimlerle ilişkileri, yeterince gözetilmemiştir.
24. Eğitim kurumu niteliği verilecek yapıların taşınması gereken özelliklerin belirtildiği mevzuat ve esaslar yeterince güncel değildir.

25. Eğitim kurumu olarak inşa edilmesi öngörülen yapılar ya da başka amaçla yapılmış ancak eğitim kurumu olarak kullanılmak istenen yapılar için önceden/planlanmış asgari özelliklere ilişkin bir standart bulunmamaktadır.
26. Eğitim yapılarının yöneticileri de olan okul yöneticileri ve öğrenme mekanının kullanıcıları ve yönlendiricileri olan öğretmenlerin mesleki eğitimlerinde, öğrenme, gelişme, etkileşim ve çok işlevlilik bakımından mekan tasarımına ilişkin yeterli genel kültür ve uzmanlık bilgi ve becerisi kazandıracak eğitim içerikleri yer almamaktadır.
27. Binaların bakım ve onarımından sorumlu olan okul yöneticilerinin teknik yeterlikleri, mali kaynakları ve uzman destek personeli yeterli değildir.
28. MEB, okul tasarımı ve estetiği konusunda yaptığı çalışmaları, ürettiği örnek tasarımları, sahadan edindiği tecrübeyi kamusalallaştıramamakta, bu da eldeki tecrübe ve bilgi birikimine rağmen benzer eksik ve hataların farklı şehir ve projelerde yaşanmasına sebep olmaktadır.

Eğilimler

1. Binalar inşa edilirken, eşit olup olmadıkları değil, mevcut imkanlarını topluma sunma anlamında adil olup olmadıkları dikkate alınmaktadır.
2. Okulların eskisinden daha küçük ve yakın çevreleri ile ilişkili olarak inşa edilmesi öne çıkmaktadır.
3. Küçük okulların akademik açıdan daha başarılı oldukları kabul edilmektedir. Sınıflarda daha az öğrencinin yer alması gerektiği savunulmaktadır.
4. Eğitim-öğretim faaliyetleri güçlü bir biçimde teknolojik gelişmeler tarafından yönlendirilmektedir. Geleneksel eğitim anlayışına uygun tasarlanan okullarda, sınıflarda kullanılan donatı elemanlarının niteliğinin farklı öğrenme deneyimlerinin gelişimini engellemesi eleştirilmektedir.
5. Okulu oluşturduğu düşünülen geleneksel mekanların, yeni okul anlayışında pek yer bulamayacağı düşünülmektedir.

6. Öğretmen-öğrenci ilişkileri başta olmak üzere okul toplumunu oluşturan tarafların aralarındaki ilişki biçimi önemli ölçüde değişmiştir.
7. Öğrencilerin okullarda daha fazla zaman geçirecekleri, yaşamlarının önemli bir kısmını fiilen ders dışında ancak kampüslerde geçirecekleri tahmin edilmektedir.
8. Öğretim materyalleri ve ölçme-değerlendirme faaliyetleri, buna paralel olarak da mekan tasarımı değişmektedir.
9. Post-modernitenin bir sonucu olarak, okul bina tasarımlarında yerel kültürün yansıtılması önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir.

İlkeler

1. Her okulun gelecekteki ihtiyaçları, teknolojiyle birleştirecek bir altyapıya ihtiyacı vardır.
2. Yapıların çeşitlilik ve esnekliğe dayanan tasarım ilkesine göre üretilmesi, ihtiyaçları, optimum düzeyde karşılayabilir; çünkü günümüzde çeşitli alternatif yaklaşımların, ana-akım anlayışları etkilediği vakıadır.
3. Yeni yapılar, yaşama kültürü, demokrasi, katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik ve erişilebilirlik gibi ilke ve değerler göz önünde bulundurularak inşa edilebilir.
4. Okul ya da öğrenme mekanı üretim süreçlerinde ekolojik, sosyo-kültürel, kentsel koşulların göz önünde bulundurulması, söz konusu yapıyı, biçim-içerik anlamında uyumlu kılması yanında kullananlarda öğrenme ve mekanı paylaşma kültürünü de geliştirir.
5. Okul ya da eğitim mekanı olarak nitelendirilen yapıların “yaşam boyu eğitim” anlayışına uygun kullanılacak donanım ve esneklikte olması sunulan eğitim hizmetinin etki düzeyini arttırır.
6. Öğrenme mekanlarının konfor ve esnekliği sınırlamayan mekanlar olması her öğretmenin mekanı kendi öğretme metotlarına ve öğrencilerin öğrenme stillerine göre düzenleme imkanı sağlar.
7. “Yaşayan-öğrenme ortamı” kavramının daha da genişletilmesi gerekir.
8. Eğitim mekanlarının tasarımı, bu mekanların halka yönelik faaliyetlerin

merkezi olarak kullanılması gibi konularda alınacak kararlara ilgili paydaşların aktif katılım hakkı vardır.

Öneriler

1. Günümüz dünyasında öğrenme ve öğretme biçim değiştirmiştir. Geleneksel öğretmen merkezli eğitim yerine öğrenciyi etkin kılan ve erişimi önceleyen eğitim yapılarına tasarlanmalıdır.
2. Eğitim mekânları, sosyal etkileşim yoluyla gelişmeyi teşvik etmelidir. Bu amaçla eğitim mekânları, öğrenci-öğretmen; öğretmen-veli; öğretmen-yönetici ve öğrenci-öğrenci iletişim ve etkileşimini güçlendirecek, kolaylaştıracak ve sürdürülecek nitelikte dönüştürülmelidir. Yeni eğitim yapıları ve dış mekânları da bu minvalde tasarlanmalıdır.
3. Öğrenme ve gelişmenin bütünselliği ilkesinden hareketle öğrenme ve eğitim mekanlarının birbiriyle iç içe, disiplinler arası, çoklu etkileşimi ve paylaşımı destekleyecek işlevsellikleri taşıması sağlanmalıdır.
4. Eğitim mekanları, demokrasiyi, çokkültürlülüğü, yaratıcılığı, paylaşımı, o mekanda yaşayanların gündelik ilişkilerine yansıtacak nitelikte olmalıdır.
5. Eğitim yapıları, erişilebilirlik ilkeleri de dahil olmak üzere akustik, ışıklandırma, iklimlendirme, renk, büyüklük ve hacim gibi ergonomi ile ilgili konularda başta sağlık olmak üzere eğitim, estetik ve mimarlık bilim alanlarının bulgu ve önerilerine uygun olmalıdır.
6. Maliyet ve işletme yükünü azaltarak işlevselliği artırmak amacıyla, okulların ve eğitim yapılarının kentin topografyasını, doğal imkanlarını, sosyal, sportif ve kültürel alanlarını, kent mobilyalarını ve diğer eğitim yapılarının mekanlarını ortak kullanabilecekleri biçimde üretilmesi sağlanmalıdır.
7. Eğitim, kapalı ve standartlaştırılmış mekanlardan açık, doğal ve esnek mekanlara yönelmektedir. Eğitim yapılarının iç ve kapalı mekanları kadar dış ve açık mekanlarının da esnek ve işlevsel bir eğitim mekanı olarak tasarlanması ve üretilmesi gerekmektedir.
8. Eğitim yapılarının, engelliler için bağımsız ve kolay erişilebilir mekanlar

olabilmesi için kent ile bütünleşik ve yapının tasarımında bütünsel bir yaklaşımla ele alınarak üretilmesi gerekmektedir.

9. Eğitim yapıları, imkanlarından, okul çevresinin de yararlanabileceği biçimde çok işlevli bir anlayışla üretilmeli ve paylaşımcı bir anlayışla yönetilmelidir.
10. Eğitim yapıları, eğitim kademelerinin ve okul türlerinin farklılıklarını ve ihtiyaçlarını karşılayacak esneklik ve işlevsellikte üretilmelidir.
11. Eğitim yapıları üretilirken, hızla gelişen teknolojik ihtiyaçları karşılayacak fiziksel alt yapı göz önünde bulundurulmalı, akıllı okul konsepti dikkate alınmalıdır.
12. Binaların kat sayıları mümkün olduğunca az tutulmalı, yüksek binalarda sınıflar alt katlarda yer almalıdır.
13. Eğitim yapıları, küresel sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde atık üretmeyen, kendi enerjisini üreten mekanlar olmalıdır.
14. Alternatif öğrenme mekanlarının üretilmesi ve sürdürülmesi anlayış, politika ve yasal zemin bakımından güçlendirilmeli ve teşvik edilmelidir.
15. Var olan eğitim yapılarının revizyon ve minimal dizayn tercihlerinde mekanı kullanan ve mekanda yaşayanların gündelik rutinleri, ihtiyaçları ve tercihleri göz önünde bulundurulmalıdır.
16. Başka amaçla daha önceden yapılmış ancak eğitim kurumuna tahsis edilmesi kararlaştırılan yapılar için belirlenecek "yapı dönüşüm süreci" kriterlerine uymayan kurumlara çalışma ruhsatı verilmemelidir.
17. Öğrenme-öğretme süreçlerinin dönüşümüne koşut olarak esnek, çok işlevli, yaşayanın etkinliğini artırabilecek nitelikte, kolay dönüştürülebilir ve erişilebilir yapı, dış mekan ve öğrenme mekanları tasarlanmalıdır.
18. Eğitim yapıları, o mekanda yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayacak, mekanın üretilme amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak mekânsal olanaklara sahip, bağlamla ilişkili ve özgün bir mimari kimlik arayışı gözetilerek üretilmelidir.
19. Beceri ve tasarım atölyelerinin uygulamaya konulmasıyla yaparak yaşayarak öğrenme, kendi kendine öğrenme, birlikte öğrenme, beceri geliştirme, alet kullanma ve performans odaklı bir eğitim mekanı ihtiyacı

artmıştır. Bu yaklaşımların uygulanabilmesini kolaylaştırmak amacıyla geleneksel derslik üretimi yerine esnek yapıda beceri, performans ve alet kullanımını kolaylaştıran atölye tipi bütünsel öğrenme mekanları öncelenmelidir.

20. Eğitim yapıları okul çevresinin de yararlanabileceği biçimde çok işlevli bir anlayışla bölgenin kültürel yapısı, çevrede yaşayan toplumun ihtiyaçları ve beklentileri ile coğrafya ve iklim şartları göz önünde bulundurularak üretilmelidir.
21. Eğitim yapıları, bölgesel ve küresel nüfus hareketleri, çok kültürlülük ve yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak esneklikte olmalıdır.
22. Bilimsel raporların üretilmesi için okulların kapılarının üniversitelere daha açık hale getirilmesi ve okullarda yapılacak araştırma izinleri için yıpratıcı, uzun ve bürokratik izin süreçleri köklü biçimde değiştirilmelidir.
23. Öğrenme mekanları olarak okullar, öğrenme ortamını paylaşan bütün öznelerin katılımçılık ilkesi ile demokratik şekilde yönetilmelidir.

Sonuç Yerine

Bu politika notu, Okul Tasarımı ve Estetiği temalı Uluslararası Okul Yöneticileri Konferansına Türkiye'den ve yurtdışından katılan mimarlık, sağlık, eğitim ve estetik gibi farklı alanlardan 100'ü aşkın akademisyen, onlarca eğitim yöneticisi, okul yöneticisi, öğretmen, STK temsilcisi, özel sektör temsilcisi ve bürokratların etkileşimi ile yapılan tartışma, müzakere ve iyi örneklerden özüm senerek kaleme alındı. Türkiye'de eğitim yapılarının çağdaş eğilim ve ihtiyaçlara uygun olarak revizyonu ve üretilmesi sürecinde fikir vermesini ve yaşamımızın uzun ve önemli bir kısmını geçirdiğimiz eğitim yapılarının niteliğinin artmasına katkı sunmasını dileriz.

INTERNATIONAL | ULUSLARARASI
School Principals | **Okul Yöneticileri**
CONFERENCE | KONFERANSI
ISPC2019

Okul Tasarımı ve Estetiği

School Design and Aesthetics

27-28 Haziran/June 2019

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

ispc.uncuyoneticiler.com

